

Exposició: **Ignacio Pinazo. El fum de l'amor**

IVAM Institut Valencià d'Art Modern
11 maig – 18 setembre 2011

Organitza: *IVAM Institut Valencià d'Art Modern*

Comissari: *Francisco Javier Pérez Rojas*

‘Ignacio Pinazo. El fum de l'amor’ reuneix 56 obres entre pintures, fotografies i dibuixos. L'exposició s'articula entorn d'una obra central “Cupido encenent un cigarret”, realitzada en 1892 i que, procedent d'una col·lecció particular, es mostra al públic per primera vegada. Este singular quadro, que representa al déu de l'amor acompanyat d'una atractiva xica que li encén un cigarret, va formar part de les obres que va presentar Pinazo a l'Exposició Nacional de 1895.

Esta exposició posa de manifest, a través d'una selecció d'obres destacades, l'important canvi de rumb que va prendre l'artista a partir de 1886 any del seu trasllat a Godella (València). Allà, cada vegada més aïllat dels circuits artístics oficials i partint d'uns codis creatius derivats del costumisme i el realisme, Pinazo va iniciar en solitari un trajecte d'investigació plàstica summament complex i innovador, clau per a l'evolució del posterior desenvolupament de la pintura en el segle xx.

Amb motiu de l'exposició s'ha editat un catàleg que reproduïx les obres exposades i reuneix textos de Consuelo Ciscar, Francisco Javier Pérez Rojas, i Aida Pons Moreno.

La composició de ‘Cupido encenent un cigarret’ (1892) no s'entén sense tindre en compte el desenvolupament de la pintura decorativa, en la que es trobava immers en eixe moment el pintor, i en la qual aborda temes al·legòrics en els que Eros és protagonista principal. L'escena transcorre enmig d'un paisatge primaveral que proclama la fertilitat de la terra a través de les múltiples floracions i fruits que es divisen en l'àmplia panoràmica. Una naturalesa exuberant, plena de colorit i verdor, que denota la familiaritat de Pinazo amb el medi rural valencià.

Com a antecedents d'este quadro es poden citar una sèrie d'obres com el quadro *Caçant palometes* (c.1880), el *Retrat de Maria Jaumandreu* (1885), i el quadro de gran format *Bella ferida per Cupido* (1889) (Museu Nacional de Ceràmica i Arts Sumptuàries Gónzalez Martí), que va pintar en un dels panells decoratius de la cerveseria El León de Oro a València, i que constituïx una altra de les peces claus de l'exposició. Estes obres són clar exponent d'un cicle temàtic esteticista d'exaltació de la naturalesa i de l'esplendor de la joventut, de la força de l'amor i la passió. A pesar que el conjunt seleccionat per a la mostra reünix obres de signe diferent, actuen com a elements aglutinadors de totes elles, el paisatge i una iconografia femenina plenament inserix en les coordenades culturals i la visió eròtica d'entre segles, que no deu ser obstacle per a apreciar els valors plàstics, la introspecció psicològica, i l'originalitat d'estes pintures com singulars creacions del seu temps.

Les flors formen part dels paisatges de Pinazo i ben sovint els presidixen subratllant l'anhel bucòlic i esteticista. En el quadro del 'Cupido fumador' les plantes i flors són elements d'imbricació dels personatges. Tot en la jove protagonista és refinat i delicat, no hi ha ni el més mínim indicatiu de rusticitat en esta nimfa urbana, que es troba elegantment calçada i vestida enmig d'un camp florit i primaverat per a trobar-se amb Cupido. Potser no desconcertaria tant el quadro si l'assumpte simbolista haguera sigut abordat des d'un altre llenguatge estilístic més idealista i irreal, en concordança amb el fantàstic de l'assumpte, però, molt al contrari, Pinazo opta per una narració prou realista i descriptiva, que convertix la fantasia i fabulació en vivència real contemporània.

D'este quadro cal destacar una sèrie d'esbossos al llapis i a l'oli que es presenten també en la mostra. Pinazo solia fer nombrosos estudis de les seues composicions, sobretot dibuixos, amb els quals anava desentranyant i seccionant diversos detalls de la idea, repetint una mateixa figura totes les vegades que li vinguera en ment. El pintor tendia a dissecionar en detall els elements de les seues composicions. Les seues obres són molt elaborades i meditades, sense deixar res a l'atzar o a la improvisació. Les diferents pintures de temes florals i mitològics que realitza fins a 1891, són també experiències que es sintetitzen i enriqüeixen la nova pintura.

El tema dels cupidos l'aborda amb evidents notes d'humor, però resulta difícil analitzar a hores d'ara este tipus de pintures a un nivell més profund al marge dels estudis sobre iconografia femenina que s'han publicat en els últims anys, desentranyant el fort component eròtic existent en gran part d'elles. Si s'observa amb deteniment la imatge i el vestit de la jove que acompanya Cupido, el seu cabell i l'entorn, irremeiablement ens trasllada a altres obres de Pinazo pintades uns anys abans que poden formar part d'un relat imaginari. La imatge i el paisatge de la jove amiga de Cupido recorda en prou detalls el *Retrat de Maria Jaumandreu* (1885) com a al·legoria de la primavera. Inclús la casa de camp que es veu en el *Retrat de Maria Jaumandreu* és la mateixa que apareix en l'escena de *Cupido encenent un cigarret*. Potser Pinazo es va servir de l'experiència d'este retrat i de la d'obres anteriors com *Caçant palometes* per a compondre este idíl·lic i nostàlgic paisatge de primavera. Però si s'analitzen altres detalls del quadro de Cupido encenent un cigarret, es comprova que la jove porta el mateix vestit que la dona del gran quadro apaïsat de la Cerveseria del León de Oro de València que representava a una *Bella ferida per Cupido*. En la pintura de la cerveseria el Cupido, també amb ales de palometa, mostra el seu carcaix amb fletxes. Al

contrari el Cupido fumador el té completament buit, està desarmat i indefens. L'assumpte és en definitiva una fantasia a la qual no se li pot donar una lectura precisa i lògica pel caràcter capritxós i arbitrari de l'assumpte, però, l'esmentat quadro participa de molts dels components i elements connotatius i simbòlics de la pintura d'entre segles.

El fum de l'amor, no com a emanació del cigarret que fuma Cupido, sinó com a metàfora de l'ardor sensual que desencadena el foc de les seues fletxes, fa de nexa amb altres pintures en què el fill de Venus continua estant d'alguna manera present. L'univers iconogràfic de Pinazo era molt ric i plural. A pesar de les seues preferències per una sèrie de temes concrets com el paisatge i la pintura de tipus, no és menys curiosa la seua pintura decorativa i la manera com la desenrotlla. Este tipus d'encàrrecs s'escalonen especialment entre 1887 i 1900. Pinazo no era un pintor decorador en el sentit més estricte i tradicional del terme, però aborda la qüestió d'una manera personal, on tant la iconografia com l'estil són indicadors de la modernitat que representava la seua pintura a València.